

Hak Temelli Bakış Açısıyla
Kolluk Kuvvetlerinin Yeniden Yapılandırılması
Bilgi Notu

Baran Tursun İnsani Yardım Vakfı

İzmir, Ağustos 2020

2

“Bu Bilgi Notu, Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamiyla Baran Tursun Vakfı’na aittir ve AB’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

İÇİNDEKİLER

Yönetici Özet ve Giriş	4
Baran Tursun Vakfı- Baransav Tanıtım.....	6
Covid 19 Pandemisi ve Toplumsal Dönüşüm Etkileri	7
Covid 19 Pandemisi ve Güvenlik Sektörüne Etkileri	9
Kolluk Kuvvetleri Pandemi Döneminde Nasıl Davranmalı?	11
Sonuç	13-18

Yönetici Özeti ve Giriş

2020 yılı hala devam etmekte, fakat şimdiden takvimlerde küresel ölçekte majör tarihsel kırılımlardan birisine insanlık olarak şahit olduğumuz bir yıl olarak ifade edilecektir. 2020'yi, bugün uzmanlar 1929 Büyük Buhran, 1973 Petrol Krizi, 1990 Berlin Duvarı'nın Yıkımı gibi yer küreyi birçok alanda köklü olarak değişimi tetikleyen tarihlerle aynı bağlam içerisinde benzer bir şekilde değerlendirmektedirler.

COVID-19 Pandemisi her ne kadar sağlık eksenli bir gelişme olarak ön plana çıksa da, esasen ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alana yansıyan etkileri bulunmaktadır. Bu etkiler yerel, ulusal ve uluslararası kamuoyunda kamu politikalarında ve toplumsal hayatta ilkesel değişiklikleri de içermektedir. Tam bu noktada Baran Tursun Vakfı olarak; COVID-19 Pandemisi sonrasında değişen koşullarla, güvenlik sektörünün revizyonunu ve buna bağlı olarak kolluk kuvvetlerinin ihtiyaç duyduğu reformu ve olası dönemde öneriler geliştirmeyi hedefliyoruz.

Çünkü Baran Tursun Vakfı, yaşam hakkı ihlali sorununu 'yapısal bir kronik sorun' olarak tanımlamaktadır. Bu tanım üzerinden giderek Avrupa Birliği – Sivil Düşün Programı'na 'Hak Temelli Bakış Açısıyla Kolluk Kuvvetlerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Farkındalık Çalışması'nı önermiştir. Böylece çalışma önerisi ile vakfın COVID-19 Pandemisi ile birlikte değişen şartlara uyum sağlayarak daha önceki çalışmalarıyla süreklilik sağlayarak benzer fakat yenilenmiş bir alanda – yaşam hakkı ve ihlalleri ve kolluk kuvvetleri – proje ürettiği görülmektedir.

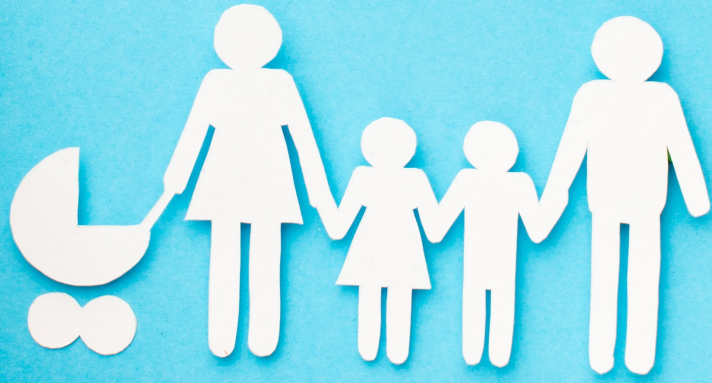
Bu çalışmanın temel amacı; COVID-19 Pandemisi sonrasında toplum yapısındaki değişiklikler ve buna bağlı değişen/değişecek kolluk kuvvetlerine yeni öneriler, yaklaşımlar ve görüşler sunmaktır. İkinci olarak ise; kadın, çocuk ve mülteci gibi kırılgan grupların pandemi boyunca durumlarının gittikçe kötüleştiği not edilmektedir. Bu sebeple kırılgan grupların COVID-19 Pandemisi sebebiyle 'yaşam hakkı ihlali' alanında mevcut sorunları azaltmak temel amaçlardan birisidir.

Hazırlanan bilgi notu içerisinde sırasıyla Baran Tursun Vakfı'nın tanıtımı yapılacak, ardından Arka Plan Bilgisi verilecektir. Arka Plan bilgisinin ardından uluslararası kamuoyunda tartışması devam eden haliyle COVID-19 Pandemi sonrasında devlet otoritesi, demokrasi – güvenlik dengesi, bireyin konumunun nasıl olacağına dair yaklaşımlar gündeme alınacaktır. Bu dinamiklerin kesiştiği noktalarda orta vadede genel/klasik ana akım güvenlik yaklaşımını, alışılmış konvansiyonel suçun türünü ve şeklini değiştireceğini rahatlıkla öngörebilmekteyiz. Bu bağlamda Türkiye'de ve uluslararası toplumda COVID-19 Pandemisi döneminde değişen güvenlik yaklaşımlarının ipuçlarını izlemeye çalışacağız. Nihayet sonuç bölümünde kolluk kuvvetlerinin yeni dönemde özellikle hassas gruplara – kadınlar, çocuklar, mülteciler – için nasıl davranması gerektiğini ele alan bir sonuç bölümü olacaktır.

Özetle, Baran Tursun Vakfı olarak temel çalışma alanımız olan 'yaşam hakkı ihlali' ve 'kolluk kuvvetleri' hususunu COVID-19 Pandemisi bağlamında ele alarak, hak temelli sivil toplum kuruluşlarına ve konuyla ilgili kişi-kurumlara bir referans kaynak oluşturma motivasyonu ile bu çalışmayı hazırlamaktayız.

Yaşam Hakkı

Baran Tursun Vakfı – BARANSAV Tanıtım

Baran Tursun Uluslararası, Dünya Ölçeğinde Silahsızlanma, Yaşam Hakkı, Özgürlük, Demokrasi, Barış ve Dayanışma Vakfı, (buradan sonra BARANSAV olarak ifade edilecektir) insan hak ihlallerini merkeze alan bir şekilde 2010 yılında İzmir’de kurulmuştur. Vakıf senedinde de belirtildiği üzere dil, din, coğrafya ayrımı yapmaksızın demokrasi, barış ve dayanışma kültürünü geliştirmek amacını taşır. Vakıf kendisine hedef olarak ise ‘kurumsal otoritenin şiddetine maruz kalan birey ve ailelere hukuki destek, rehabilitasyon ve savunuculuk desteği vermektedir. Buna göre 2010 yılından bu yana gerçekleştirilen faaliyetler temelde üç kategoriye ayrılabilir. Bunlar sırasıyla;

İnsan Hakları Uygulamasının izlenmesi/Belgelenmesi; Vakıf, kurumsal şiddete maruz kalan birey ve ailelere hukuki desteği de içerecek şekilde müdahil olduğu, raporlamasını ve izlemesini gerçekleştirdiği davalar bulunmaktadır. Bu davaların bir kısmı da uluslararası insan hakları mekanizmalarına erişimi içermektedir. Vakıf, kurumsal şiddete maruz kalan bireylerin toplamda 50’ye yakın davasına teknik destek vererek, raporlaştırmıştır.

Savunuculuk; Vakıf, çalışma alanlarına uygun olmak kaydıyla yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte savunuculuk yapmaktadır. Bunlardan en önemlileri Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu(PVSK) ve ‘Karakol Ölümleri’ üzerine yaptığı çalışmalar olarak not edilebilir. Karakollar üzerine yapılan çalışmada farklı noktalarda meydana gelen 24 şüpheli ölüm üzerine odaklanılmıştır. Araştırma sonucunda farklı karakolların hepsinde tüm güvenlik kameralarının kayıt yapmadığı görülmüştür. Vakıf, ailelerle yaptığı görüşmelerden edindiği birikimi Ankara’da Bakanlıklar düzeyinde karar alıcılara ve Parlamento’da İnsan Hakları Komisyonu’na sunmuştur. Komisyon ile yapılan görüşmeler sonrasında karakollarda güvenlik kameralarına ilişkin politika önerisi sunulmuştur. Bu politika önerisinin ardından İç İşleri Bakanlığı 2012 yılında yayımladığı karakoldaki kameraların kontrolüne ilişkin bir genelge hazırlamıştır. Bu genelgenin ardından bugüne kadar herhangi bir karakol ölümü ile karşılaşmamıştır.

Rehabilitasyon alanında: Hedef kitlesinin hayata tutunması amacıyla sosyal kültürel, sportif gereksinimlerini karşılayabileceği merkezler oluşturmaktadır. Bu noktada kurumsal şiddete ilişkin sekiz bine yakın felsefik, düşün ve araştırma kitaplarını içeren ‘Baran Tursun Kültür Merkezi’ İzmir’in Bayraklı kurulmuştur. İkinci olarak, bu kategoride Vakıf 2013 yılından bu yana değişen sayılarla birlikte yükseköğrenime devamlılığı desteklemek için burs vermektedir. Burs, kurumsal şiddete uğrayan ailelerinin çocukları hedef olarak planlanarak hayata geçirilmiştir.

Faaliyetlere ilişkin haberleri detaylı olarak web sitemiz üzerinden ; <http://www.baransav.com> adresinden inceleyebilirsiniz.

COVID – 19 Pandemisi ve Toplumsal Dönüşüme Etkileri

Baran Tursun Vakfı – BARANSAV olarak, Avrupa Birliği – Sivil Düşün Programı için hazırlamış olduğumuz Hak Temelli Bakış Açısıyla Kolluk Kuvvetlerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Farkındalık Çalışması proje önerisinin temelinde ‘yaşam hakkı ihlali’ konusu yer almaktadır. Vakıf, kolluk kuvvetleri ve yaşam hakkı ihlali alanında on senelik çalışmasında edindiği tecrübeyi COVID-19 Pandemisi bağlamında yeniden konumlandırma amacını taşımaktadır.

Proje ekibi, proje önerisini hazırlarken konu ile ilgili yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte hazırlanmış kaynaklar ile Avrupa Birliği – Sivil Düşün Programı’nın Bizi Birbirine Bağlar Şeyler Desteği Çağrısı’nın önceliklerini kesiştirmeye özen göstermiştir. Bu kesişim üzerinden bazı temel bulgular edinilmiştir. Kısaca özetlenecek olursa;

Pandemi sonrası döneme ilişkin olarak ‘ulus-devlet değerleri’ merkeze alınarak tartışmalar yapılmaktadır. Bazı uzmanlar ulus – devletin zayıflayarak küreselleşmenin hız kazanacağını söylerken, başka bir görüş ise ulus – devlet reflekslerinin güçleneceğini, bununla beraber şeffaflık ve demokratik rıza, çoğulculuk gibi kavramların ön plana çıkartmaktadır. Pandemi ile birlikte referans birey üzerine yoğunlaşmış olup, güvenliğin dijital kimlikleri de kapsayıcı bir şekilde genişlemesi gerekmiştir. Bu bağlamda dijital kişiliğin de korunarak siber – saldırılara yönelik tedbirlerin alınması önem kazanmaktadır.

Güvenlik paradigmasının değişimi suç türlerinin yoğunluklarında da değişime sebep olmaktadır. Hırsızlık oranlarında küresel bir azalma söz konusu iken, tıbbi malzeme kaçakçılığı, kötü amaçlı yazılımlar, aile içi şiddet gibi konular yükselişe geçmiştir.

Değişen suç tanımlarına göre, kamu otoriteleri de yapay zekâ tabanlı uygulamalara teşvikler verilerek demokrasi – güvenlik dengesinde güvenlik lehine bazı kazanımların ortaya çıkmasına sebep olabilir.

Özellikle gelişmiş ülkelerdeki politik konjonktürde aşırılıkçı görüşler ta-

ban kazanmış, bu durum milliyetçiliği artıran, küreselleşme karşıtı görüşleri ve göçmenlere karşı yönelen nefreti güçlendirmektedir. Özellikle Avrupa kıtası için bu durumun yeni güvenlik sorunları ortaya çıkarabileceği öngörülebilir.

Pandemi ile birlikte birçok ülkede kolluk kuvvetlerinin rolünde değişimler yaşanmıştır. Özellikle kolluk kuvvetleri, kırılgan gruplara yönelik sosyal devlet uygulamalarının yürütülmesinde yer alarak, gelecekteki rolleri hakkında verimli tartışmalar başlatmışlardır. Bu tartışmalardan birisi de Amerika Birleşik Devletleri'nde Detroit Polis Teşkilatı yetkililerinin olağanüstü koşullara uygun koşullarda 'yapısal dönüşüm' ihtiyacını vurgulamasıdır.

Özetle; COVID-19 Pandemisi uzun bir zaman sonra, sanayi devrimi sonrasında maddi değere yönelik 'geleneksel paradigma' yerini 'insani güvenlik' isimli dijital yapılarında yoğun bir şekilde kullanılacağı, biyolojik anlamda teknik bilginin zaruri olduğu bir döneme doğru yönlendirmektedir. Kolluk Kuvvetleri'nin de bu dönüşüme ayak uydurması gerekmektedir.

8

COVID-19 Pandemisi ve Güvenlik Sektörüne Etkileri

Pandemi dönemi, insanlığı küresel ölçekte uzun zamandır karşılaşılmayan bir güvenlik sorunuyla karşı karşıya bırakmıştır. COVID-19 sadece toplum sağlığını değil aynı zamanda ekonomiyi, güvenliği ve çok yönlü sorunları da beraberinde getirmiştir. Güvenlik yaklaşımlarında koruyucu/önleyici tedbirler almak temel bir düstur iken bugün genetik kod, tohum, hayvan ırklarının ıslahı, gıda güvenliği, sağlık hakkına erişim, flora ve fauna, vahşi yaşam güvenliği, enerji gibi konular güvenliğin ana temaları haline gelmiştir. . Sonuç olarak geleneksel güvenlik anlayışı yerine insani güvenlik anlayışı değer kazanmaktadır.

Pandemi süresince özellikle kırılgan gruplar – kadın, çocuk, yaşlı ve mülteciler vb – tedbirlere uymadıkları esas alınarak birçok kez kolluk kuvvetleri tarafından kötü muameleye maruz kalmıştır. Bu konu hakkında İnsan Hakları Derneği ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın yapmış olduğu raporlara dayanarak 1 Ocak 2020 – 1 Haziran 2020 tarihleri arasında;

- COVID-19 Pandemisi ile ilişkili olarak kayıt altına alınan 17 olay yaşanmış, 29 kişi kolluk tarafından fiziksel şiddete uğramıştır.
- Toplantı ve gösteri özgürlüğü kapsamında yapılan basın açıklaması, protesto, anma töreni kapsamında COVID-19 ile ilişkili 9 eyleme müdahale edilmiş olup, 42 kişi gözaltına alınmıştır.
- Bunun dışında cezai işleme maruz kalan bireylerin önemli bir kısmı geçimini günlük sokak ekonomisi üzerinden sağlayan veya yalnız yaşadığı için kısıtlı olmasına rağmen dışarı çıkmak zorunda kalan bireyler olarak gözlemlenmiştir.

Açık kaynaklar üzerinden derlenen diğer bir veri ise İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne aittir. Buna göre;

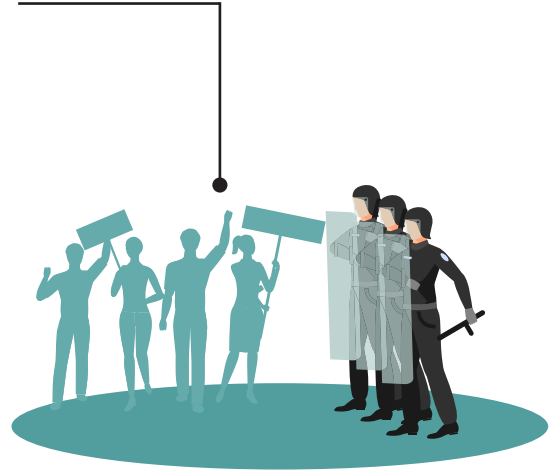
- Mart 2019 ayında 7 polis sorumluluk bölgesinde, aile içi şiddet, açıkta hırsızlık, cinayet, yaralama, gasp, iş yerinden hırsızlık, otomobil hırsızlığı, otomobilden hırsızlık, evden hırsızlık, yankesicilik, kapkaç ve dolandırıcılık asayiş suçlarından toplam 13 bin 538 olay yaşanmıştır.
- 2020 yılında Mart ayında ise aynı suçlardan 11 bin 578 olay gerçekleşmiş ve geçen yıla göre yüzde 14,5 azalma meydana gelmiştir. Sadece %38,2 ile aile şiddetinde artış yaşanırken, yankesicilik, hırsızlık gibi suçlar düşüş göstermiştir.

Hem Türkiye İnsan Hakları Vakfı'nın hemde COVID-19 Pandemisi'nin en yoğun yaşandığı İstanbul kentinden alınan sahadaki veriler, uzmanların 'geleneksel güvenlik paradigması' yerine 'çok yönlü dinamiklerin süreç içerisinde değerlendirildiği 'insani güvenlik' alacağına dair söylemlerini doğrulamaktadır.

10

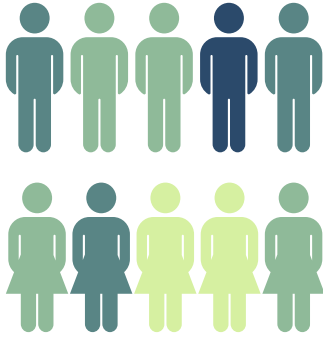
17 Olay/29 Kişi şiddete maruz kalmıştır

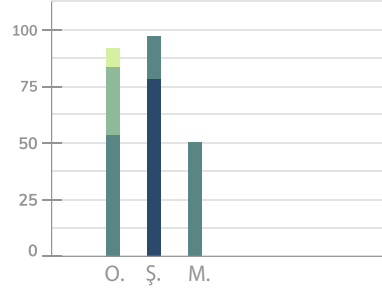
9 Eylem müdahalesi/
42 gözaltı

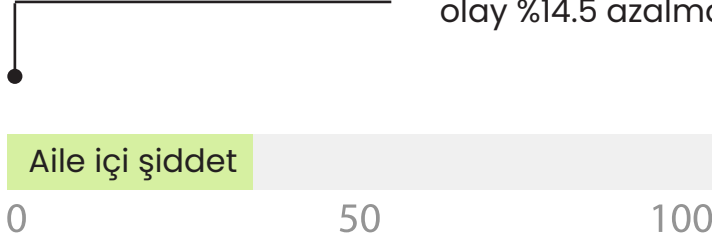
Çoğunluk maddi zorluklar yaşayan bireylerden oluşuyor.

Toplam 13 bin 538 olay

Mart ayında 11 bin 538 olay %14.5 azalma.

Sadece aile içi şiddet %38.2 artarken yan kesicilik gibi suçlarda azalma olmuştur.

11

Kolluk Kuvvetleri Pandemi Dönemlerinde Nasıl Davranmalıdır?

COVID-19 Pandemisi sonrasında birçok kurum ve kuruluş dönemin ihtiyacı çerçevesinde kendisini yenileme kararı almıştır. Bu yönde kamuoyunda yapılan temel tartışmalardan birisi de 'kolluk kuvvetleri' üzerinden cereyan etmektedir. Belirli kaynaklar üzerinden derleyerek oluşturduğumuz öneriler şu şekildedir;

Kolluk kuvvetleri, her ne koşulda olursa olsun evrensel insan hakları bağlamında güç kullanımının gerektiği noktada yasallık, gereklilik, oranlılık, ihtiyat ve ayrımcılık gözetmeme ilkelerine uygun bir biçimde mesleki etik kod geliştirmeli ve buna sadık kalmalıdır.

COVID-19 Pandemi risk haritalarının oluşturularak/ veya mevcut haritalar kolluk kuvvetleri ile paylaşılmalıdır. Eş zamanlı olarak kolluk kuvvetleri içerisinde de sosyal ve beşeri sermayenin niteliği araştırılmalıdır. Böylece risk haritaları ile uyumlu bir şekilde görevlendirme yapılarak, mevcut sorunlara yönelik doğru müdahale gerçekleştirilmiş olacaktır.

Kolluk Kuvvetleri halk sağlığının sürdürülebilir korunması ve sosyal devlet uygulamalarının gerçekleşmesi için mesai harcarken, kişisel sağlığın ve korunmanın da planlamaya dâhil edilmesi önem taşımaktadır. Bu durum görevin başarılı şekilde icra edilmesine de destek olacaktır.

Pandemide önleyici koşullar salt kolluk kuvvetlerinin değil aynı zamanda olay yeri/gözaltı gibi durumlarda personelin diğer bireylerle – şüpheli, hükümlü veya tutuklu ile olan – temasında da hijyen, sosyal mesafe ve gerekli olduğunda teknolojik araç edinilmelidir. Nezarethaneler tek kişilik hale getirilmeli, oda sistemi 3-4 kişilik olarak yeniden düzenlenmelidir. Personelin bulaşıcı hastalıklara karşı evde çalışma esnekliği getirilmeli, iş akış şemaları ve görevlendirmeler yeniden değerlendirilmelidir.

Kolluk kuvvetlerinin mesleki eğitimlerinin uzaktan eğitimle uyumlu hale getirerek, bunun yanı sıra artırılmış gerçeklik teknolojilerinden maksimum düzeyde faydalanılmalıdır.

Kadınların müdahil olduğu durumlarda kolluk kuvvetleri 'kadınların özel gereksinimlerine saygı duymalı ve karşılmasına izin vermemelidir'. Kadın kolluk görevlileri ilgilenerek, erkek tutuklulardan ayrı bir biçimde tutulmalıdır.

Çocukların müdahil olduğu durumlarda ise yakalama nedeni çocuğa ve derhal ebeveynine bildirilmelidir. Göz altındaki çocukların davası en acil şekilde görülmeli, çocuklar yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulmalıdır.

Mülteciler genel anlamda tüm insan hakları anlaşmaları ile koruma altına alınmış olup, mültecilerin statüsüne ilişkin sözleşme 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamında ek koruma tedbirleri getirilmiştir. Bu bağlamda kolluk kuvveti personeli mültecilere yönelik konularda uluslararası hukuk içerisinde eylem ve işlemlerini gerçekleştirmelidir.

12

Sonuç olarak; BARANSAV olarak hazırlamış olduğumuz Hak Temelli Bakış Açısıyla Kolluk Kuvvetlerinin Yeniden Yapılandırılmasına Yönelik Farkındalık Çalışması ile COVID-19 Pandemisi sonrasında toplum yapısındaki değişiklikler ve buna bağlı değişen/değişecek kolluk kuvvetlerine yeni öneriler, yaklaşımlar ve görüşler sunmayı hedeflemiştik. Bu bilgi notuna destek veren Avrupa Birliği – Sivil Düşün Programı'na ayrıca teşekkür ederiz.

13

EK 1- OLAĞANÜSTÜ HALDE POLİS VE ORDUNUN GÜÇ KULLANIMI
United Nations Human Rights Special Procedures
PALAIS DES NATIONS • 1211 GENEVA 10, SWITZERLAND www.ohchr.org •
TEL: +41 22 917 9000 • FAKS: +41 22 917 9008 • E-MAIL: registry@ohchr.org Birleşmiş Milletler Yargısız ve Keyfi İnfazlar Özel Rapor-törlük Makamı #COVID19 İNSAN HAKLARI GÖNDERİSİ - 1
OLAĞANÜSTÜ HALDE POLİS VE ORDUNUN GÜÇ KULLANIMI
#İnsanHaklarınaSokağaÇıkmaYasağıOlamaz

Polis cinayetlerine ve aşırı güç kullanımına ilişkin elime geçen ve okuduğum iddiaların sayısı son derece endişe vericidir. Genellikle en savunmasız bireyler ve topluluklara yönelik olan polis zulmü ve şiddetine dair son derece rahatsız edici betimlemeler içeren vakaların sayısı katlanarak artmaktadır. Devletlerin #Coronavirus'e karşı aldıkları tedbirlerin emniyet çalışanları tarafından işlenen yasadışı cinayetleri ve yaralamaları artırdığını gerçek zamanlı ve kesin bir şekilde kanıtlamak kolay olmasa da, ancak tarih bize dikkatli olmamızı öğütlemektedir. Tarih bize olağanüstü hal ve sokağa çıkma yasaklarının, nedeni ne olursa olsun, çoğu zaman devletler tarafından uygulanan şiddetin artmasına neden olduğunu göstermektedir.

14

Bunun pek çok nedeni vardır: kanun koyucuların kolluk kuvvetlerine "istisnai" olarak aşırı güç veren veya en azından verdiği izlenimi yaratan kötü tanımlanmış uygulamalar getirmesi; kolluk faaliyetleri içinde güç kullanımına müsamaha gösteren - ve hatta buna dayanan - kurumsal kültürün varlığı; ortada gerçek ve/veya algılanan tehditler olduğunda halkın polis şiddetine

daha fazla müsamaha göstermesi; gözetleme, raporlama ve denetim konusunda kurumsal düzenlemelerin zayıflaması; sivil toplum incelemelerinin medyada sansürlenmesi veya bastırılması ve son olarak toplum içinde belirli grupların insanlık dışı gösterilmesi vb.

Kolluk kuvvetleri tarafından aşırı güç kullanılması uluslararası hukuk açısından olağanüstü durumlar da dâhil olmak üzere her zaman yasadışıdır

Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin (KSHUS) 4. maddesine göre, devletler bu yükümlülükleri ancak ve sadece "ulusun varlığını tehdit eden olağanüstü bir durumun meydana gelmesi ve bunu resmen ilan etmeleri halinde" askıya alabilirler. Askıya alımlar yasalarla belirtilenmiş olmalı ve sadece "durumun zorunluluklarının kesinlikle gerektirdiği ölçüde" uygulanabilmelidir.

En önemlisi: **YAŞAMA HAKKI ASKIYA ALINAMAZ MUTLAK BİR HAKTIR.**

Herhangi bir insanın yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılmasını yasağı, olağanüstü durumlar da dâhil olmak üzere her zaman için mutlak, yani kimsenin elinden alınamaz veya bundan ödün verilemez. Dolayısıyla: ateşli silahlar da dâhil olmak üzere, güç kullanımı ulusal mevzuatlar tarafından uluslararası yükümlülüklerle uygun olarak idare edilmelidir.

Olağanüstü hal, sokağa çıkma yasağının getirilmesi de dâhil olmak üzere, kolluk kuvvetleri çalışanlarına yasal olarak daha fazla güç verebilir, ancak bu seçenek ASLA keyfi olarak can alma "gücünü" içeremez. Eğer kolluk kuvvetleri olağanüstü halde güç kullanımına başvururlarsa gereklilik, oranlilik ve tedbir ilkelerine

uymaya devam etmelidir:

Gereklilik: Kolluk kuvveti yetkilileri sadece kesinlikle gerekli olduğunda ve ancak görevlerini yerine getirmeleri için gereken ölçüde güç kullanabilirler. Güç ve ateşli silah kullanımından mümkün olduğu sürece kaçınılmalı ve şiddet yoluna başvurulmadan önce bütün barışçıl yöntemlerin tüketildiğinden emin olunmalıdır. Ateşli silahlar şu durumlar haricinde insanlara karşı kullanılmamalıdır: I) nefsi müdafaa, II) diğerlerine yönelik ölüm veya ciddi yaralanmaya sebebiyet verecek yakın ve mutlak bir tehdide karşı savunma, III) hayata yönelik ciddi bir tehlike içeren özellikle ciddi bir suç önlemek amacıyla, IV) böylesi bir tehlike arz eden kişilerin alıkonulmasında.

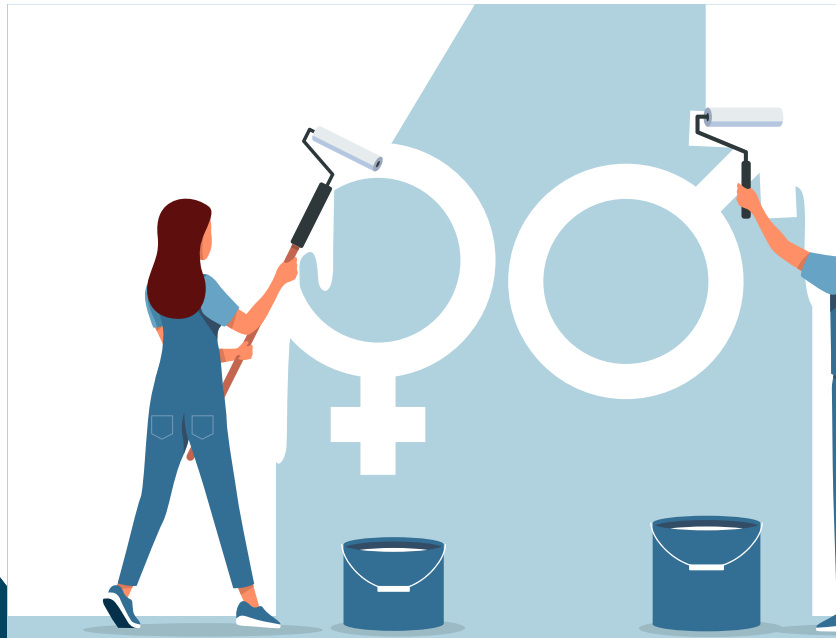
Oranlilik: Güç kullanımı, ulaşılması amaçlanan meşru hedefle orantılı olmalıdır. Eğer ölümcül seviyede güç kullanılacaksa, her zaman itidalli davranılmalı ve güç kullanılacağına dair açık bir şekilde ikaz vermek, bu ikaza uyulması için yeteri kadar süre tanımak ve gerektiğinde en kısa zamanda tıbbi yardım sağlamak gibi yöntemlerle ortaya çıkacak hasar ve/veya yaralama hafifletilmelidir. Kolluk kuvveti görevlilerine sadece başka hayatları kurtarmak ve korumak amacıyla bir hayatı riske atma yetkisi verilmiştir. Gereklilik ilkesi gibi, oranlilik ilkesi de polis memurlarının ölümcül güç kullanmasını öncelikli amacın hayat kurtarmak olduğu durumlarla sınırlamaktadır.

İhtiyat: Yaşam kaybını önlemek için makul tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirlere gerekli komuta ve kontrol yapılarının oluşturulması; kolluk kuvveti yetkililerine güç kullanımı konusunda daha az ölümcül teknikler de dâhil olmak üzere uygun eğitimlerin sağlanması; mümkün olduğu sürece güç kullanmadan önce açık bir ikaz verme gereksiniminin getirilmesi ve tıbbi yardımın ulaşılabilir olduğundan emin olunması da dâhildir.

COVID-19 yeni olsa da geçerli insan hakları normları yeni değildir. Yaşama hakkı için geçerli olan yasallık, gereklilik, oranlilik ve ihtiyat ilkeleri uygulanmaya devam edilmelidir.

Ek olarak, kolluk kuvveti yetkilileri ayrımcılık gözetmeme ilkesine sadık

16

kalmalıdır: kolluk kuvvetleri ırk, renk, cinsiyet, dil, din, politik veya diğer fikirler, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer durumlar fark etmeksizin bütün bireylerin insan haklarına saygı duymak ve bunları korumakla görevlidir.

Anca buna rağmen dünyanın pek çok bölgesinden gelen raporlar olağanüstü hal durumlarının geçim sağlamak amacıyla evinden çıkmak zorunda kalmış olan yoksul insanlar; evsiz erkek, kadın ve çocuklar; hane içi şiddet durumlarına maruz kalan kadın ve çocuklar; göçmenler ve mülteciler; yoksul mahalle sakinleri ve hayatta kalabilmek için günlük ekonomik faaliyetlerde bulunmaları zaruri olan ve "kıt kanaat geçinen" tüm insanlar gibi belirli gruplar ve bireylerin polis şiddetine karşı savunmasızlıklarını artırdığını göstermektedir.

Bu insanlar salgının yarattığı ağır tehdidin gölgesinde kendilerinin ve ailelerin varlığını korumaya çalışırken, kendilerini özellikle dolaşım özgürlüğü ile ilişkin olarak kaçınılmaz bir biçimde olağanüstü hal düzenlemelerinin getirdiği kuralları ihlal ederken bulacaklardır. Eğer bir eviniz yoksa evde kalamazsınız. Eğer ailenizi beslemek için ihtiyacınız olanlara sahip değilseniz, sokağa çıkma yasağına uyamazsınız. Şehir içindeki bir gecekondu mahallesinde "sosyal mesafeyi" nasıl koruyabilirsiniz?

Artan savunmasızlık ve insan yaşamı ve onuruna yönelik birbirini izleyen risklerin ele alınması konusu acil durum düzenlemelerinin tasarlanması ve uygulanması sürecine dâhil edilmelidir.

Devletler, olağanüstü hal durumunun savunmasız gruplar üzerindeki etkisini azaltmak için özel tedbirler geliştirmeli ve yaşama hakkı da dâhil olmak üzere bu insanları orantısız etkilerden korumaya yönelik adımlar atmalıdır.

Bu tarz hafifletme önlemler kolluk faaliyetleri seviyesinde de iyi bir

şekilde yansıtılmalıdır. Kolluk kuvveti kurumları ve bireysel olarak devlet memurları olağanüstü hal düzenlemelerini uygularken belirli grupların savunmasızlıkları konusunda anlayış göstermelidir. Bu durum uygun ve yükseltilmiş ihtiyati tedbirler alınmasını ve güç kullanımının gerekli ve orantılı olup olmadığı konusunda bağlamtemelli değerlendirmeler yapılmasını gerektirmektedir.

Dolaşım özgürlüğünün askıya alınmasına yönelik sokağa çıkma yasakları gibi uygulamalara uluslararası hukuk çerçevesinde belirli durumlarda izin verilmektedir ve COVID-19 salgını bağlamında bu uygulamalar gerekli olabilir. Ancak sokağa çıkma yasağının veya dolaşım özgürlüğü üzerindeki herhangi bir yasağın ihlal edilmesi polis tarafından aşırı güç kullanılmasına bir gerekçe teşkil ETMEMELİDİR ve ASLA ölümcül güç kullanımı ile sonuçlanmamalıdır. Bu kural her zaman için geçerlidir ve hiçbir istisnası yoktur. Birçok insanın kapanacak bir evi veya böylesi bir karantina durumunda ailesini ayakta tutacak imkânı olmadığı gerçeği düşünüldüğünde, bu kuralın hatırlanması çok önemlidir.

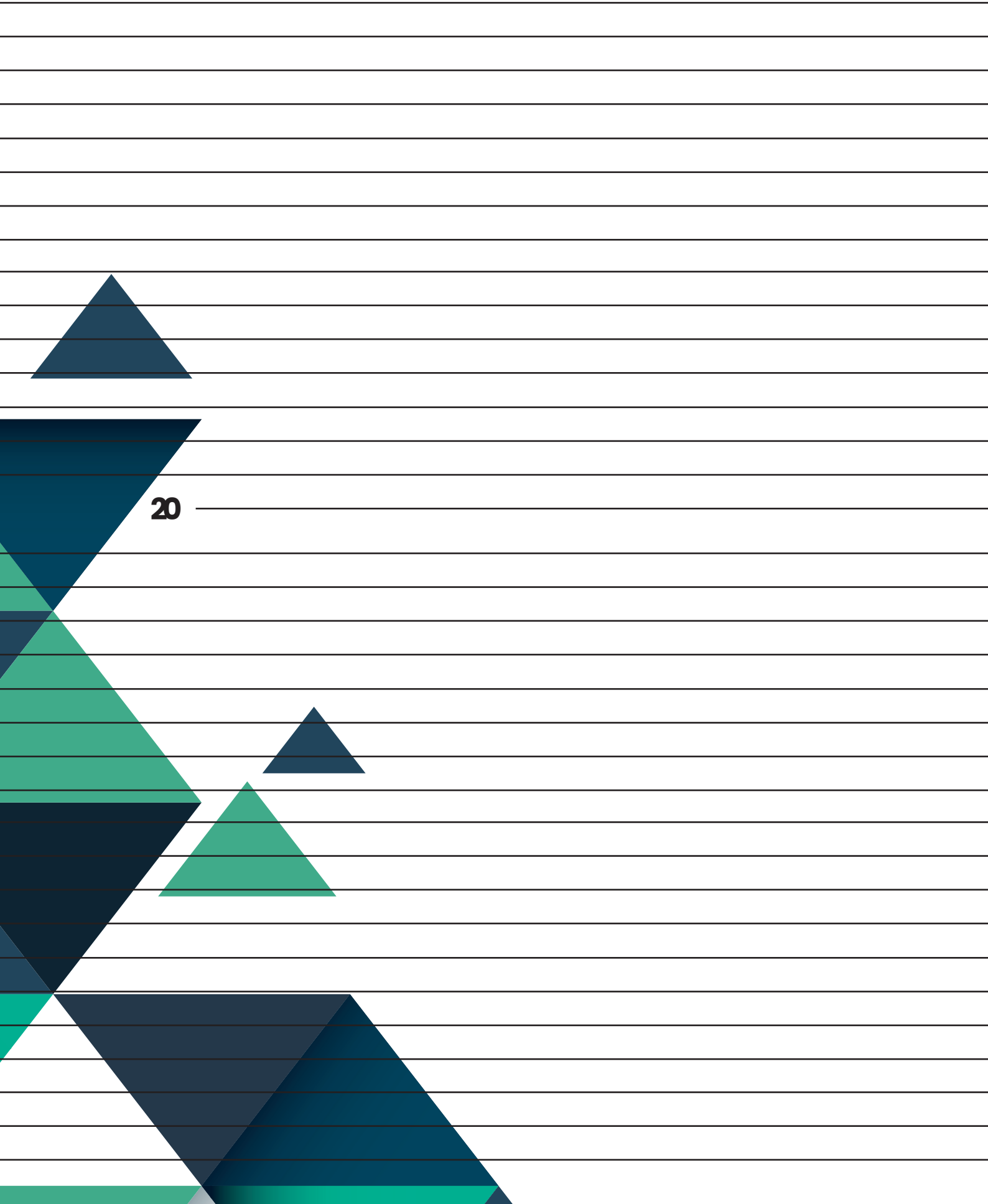
Kolluk kuvveti memurları, amirleri, onları destekleyen sistemler ve onları yöneten devletler bu gerçekliklerin farkına varmalıdır. Sokağa çıkma yasağı gibi politikalar milyonlarca insanın onuruna ve refahına virüsün kendisinden daha doğrudan tehditler oluşturabilmektedir. Kolluk faaliyetlerinde önce güç kullanmaktan başka yollar da mevcuttur. Tartışma, öğretim, danışma ve toplumsal katılım kolluk kuvvetlerinin çalışma esasları olmalıdır. Uluslararası hukukun talep ettiği şey budur, çünkü böylesi bir salgın durumunda insan haklarının korunması bunu gerektirmektedir.

Agnes Callamard Birleşmiş Milletler Yargısız ve Keyfi İnfazlar Özel Raportörü

2 Nisan 2020

Etkiniz AB Programı tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen bu belge resmî çeviri niteliği taşımamaktadır. Bu belge Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlana

NOTLAR

20